

STUDII ȘI ARTICOLE

CERCETĂRI DE SUPRAFAȚĂ PE TERITORIUL AȘEZĂRII NEOLITICE DE LA CHITID (JUD. HUNEDOARA)

FLORIN DRAȘOVEANU
MIHAI ROTEA

Localitatea Chitid, com. Boșorod se află situată pe valea pîrîului Boșorod, afluent al râului Strei. În hotarul satului, pe un platou situat în partea de sud a acestuia, în locul numit de localnici „La plopi“ au fost descoperite în mod fortuit vestigii arheologice care au ajuns în colecțiile Muzeului Județean din Deva¹. În urma unor cercetări de suprafață efectuate de autorii acestui studiu, acestea au fost completate de un bogat material ceramic, litic și osteologic.

Uneltele care au fost descoperite sînt confecționate din silex, care, de cele mai multe ori este de culoare gălbui maronie cu vinișoare cafenii. Este demn de remarcat faptul că pe teritoriul cercetat a fost găsită o mare cantitate de nuclee din aceeași rocă ca și piesele litice.

Ceramica. Din punctul de vedere al compoziției pastei și al arderii distingem trei categorii: uz comun, semifină și fină. Specia uzuală are în compoziția pastei nisip cu granulație mare, pietricele, dar se constată și prezența materiei organice, a milului și a paietelor de mică. Lutul este, în unele cazuri, bine frămîntat și ars, pasta este densă, uneori cu pori în cazul folosirii ca degresant a materiei organice. Culorile predominante sînt: cărămiziu (cu nuanțe deschise, roșiatice și gălbui), brun, negru, negru-cenușiu, cenușiu. Unele fragmente ceramice prezintă *fleccuri* de culori închise.

Ceramica speciei semifine este lucrată dintr-o pastă bine frămîntată și arsă. Lutul este amestecat cu nisip fin, paiete de mică și, în unele cazuri, cu materie organică. La această categorie, vasele sînt acoperite de un slip care este, de cele mai multe ori, lustruit. Culoarea ceramicii este în special neagră, dar sînt prezente și nuanțele de gălbui, brun-gălbui și cărămiziu.

Categoria fină este puțin întilnită, vasele avînd o culoare neagră cu slip lustruit. Ca degresant este folosit nisipul fin și paietele de mică.

Formele. Castroanele sînt cele mai frecvent întilnite. Ele au pereții

¹ Mulțumim și pe această cale dr. I. Andrițoiu pentru informațiile date și, totodată, pentru amabilitatea cu care ne-a pus la dispoziție pentru studiu materialele arheologice.

drepti (Pl. II/1), sau arcuiți (Pl. I/1, 25; II/2—4, 6, 8, 11, 12, 14, 16). Alături de acestea distingem amforetele (Pl. I/21) și oalele (Pl. I/2—6, 9, 19).

Ornamentele. Sint realizate în marea lor majoritate în tehnica inciziei. Exceptând fragmentul din Pl. I/3, care va fi discutat în alt context, celelalte materiale ceramice au ornamente care constau în benzi de linii groase umplute cu puncte, tipic turdășene (Pl. I/11; II/5) și linii dispuse în unghi (Pl. I/13, 17; II/9). Un motiv aparte îl constituie cel realizat, probabil, prin ștampilare, pe fundul unui vas (Pl. I/17), care prezintă bune analogii în așezarea de la Parța — *Tell II*, în mediul Vinča C².

Pe teritoriul așezării a fost descoperit și un picior de altar (Pl. II/5), ornamentat cu incizii realizate adânc în pastă, spațiul dintre ele fiind umplut cu linii scurte, paralele. În partea interioară a acestuia există un orificiu rotund.

Concluzii

Materialele arheologice descoperite pe teritoriul așezării de la Chitid, ridică o serie de probleme legate de realitățile culturale din sud-vestul Transilvaniei în perioada neoliticului mijlociu și final.

Astfel, fragmentul ceramic din Pl. I/3 este realizat dintr-o pastă densă, bine arsă, care, alături de nisip, conține și materie organică mărunțită. Este ornamentat sub buză cu incizii drepte, dispuse paralel, din care pleacă linii paralele în zig-zag. Atât compoziția pastei, arderea, slipul lustruit, cât și ornamentul, ne conduc spre zona de vest, unde evoluează grupul Bucovăț, faza a II-a³, în care, acest fragment își găsește largi analogii⁴. Prezența acestuia în așezarea de la Chitid completează alte descoperiri de același gen făcute la Turdaș⁵ și Nandru⁶, fapt care se explică fie printr-o pătrundere în mediul turdășan a elementelor Bucovăț, fie printr-o evoluție similară a comunităților care au la bază componenta vinciană, atât în această parte a Transilvaniei, cât și în zonele vestice. Spre această ultimă ipoteză sintem înclinați să optăm având în vedere și realitățile arheologice din Banat⁷, unde Bucovățul se dezvoltă genetic din cultura Vinča⁸, dar evoluează separat și în paralel cu aceasta. Din

² Gh. Lazarovici—Fl. Drașovean, *Cercetări de suprafață în hotarul localităților Parța și Sag (com. Sag, jud. Timiș)*, pl. VII/4, sub tipar la „Analele Banatului”, 2, 1985.

³ Gh. Lazarovici, *Fragen der Neolithischen Keramik im Banat*, în *Festschrift für Richard Pittioni*, 1976, Wien, p. 213; idem, *Neoliticul Banatului*, Cluj-Napoca, 1979, p. 151, 155; idem, *Die Periodisierung der Vinča-Kultur in Rumänien*, în „Præhistorische Zeitschrift (PZ)”, Berlin, 56, 2, 1981, p. 178, 179.

⁴ Idem, *Neoliticul Banatului*, pl. XXIV D/9, 32; E/7; pentru ornamente formate din benzi de linii în zig-zag: *ibidem*, pl. XXIV C/9, 10, 24, 47; D/7; E/40, 54; G/26, ș.a.

⁵ M. Roska, *Stațiunea neolitică de la Turdaș*, în *Publicațiile Muzeului județului Hunedoara*, III (XXV), 1927, p. 24, fig. 27/10; idem, *Die Sammlung Zsófia von Torma*, Cluj, 1941, pl. XCIII/2; idem, *Erdély Régészeti Repertórium*, I, Cluj, 1942, pl. 344/10.

⁶ Idem, *Die Sammlung...*, pl. CXLVIII/8.

⁷ Gh. Lazarovici, *Die Hauptfragen der Banaterkultur*, comunicare Belgrad, 1984.

⁸ Idem, *Unele probleme ale neoliticului din Banat*, în „Banatica”, III, 1975, p. 19; idem, *Festschrift für Richard Pittioni*, Wien, 1976, p. 212—213; idem, în „PZ”, 56, 2, 1981, p. 178; idem, *Neoliticul Banatului*, p. 143.

păcate, în această așezare, deocamdată, au fost descoperite puține fragmente care să aparțină orizontul Bucovăț II, majoritatea materialului ceramic poate fi datat mai târziu, pe baza analogiilor tipologice ale formelor, facturii și a ornamentelor. Vasele tronconice din Pl. II/1—3 au corespondențe în așezările de la Hunedoara — *Cimitirul reformat* nivel II)⁹, Hunedoara — *Grădina castelului*¹⁰, Șoimuș¹¹, Turdaș¹² și Nandru¹³, iar fragmentul din Pl. I/20 are similitudini la Șoimuș¹⁴, Hunedoara — *Cimitirul reformat*¹⁵ și Turdaș¹⁶, fiind legat de fenomenul petreștean din sud-vestul Transilvaniei¹⁷. Spre o datare mai târzie pledează și piciorul de cupă, înalt și gol (Pl. I/11), care apare în Banat începând cu orizontul Vinča B₂/C¹⁸, dar care se răspîndește la moment Vinča C¹⁹. Ornamentele incizate (Pl. I/11, 13, 17; II/5, 9) se leagă de grupul Turdaș²⁰ care, la acest moment cronologic, își restringe arealul de dezvoltare în această zonă, probabil datorită extinderii comunităților Tăulaș sau de tradiție Tăulaș²¹.

Acestea sînt doar cîteva dintre concluziile care se pot desprinde din studiul materialelor arheologice descoperite, viitoarele cercetări sistematice avînd sarcina de a le verifica și de a lămuri și alte aspecte mai puțin cunoscute ale evoluției comunităților neoliticului mijlociu și final din sud-vestul Transilvaniei.

LES RECHERCHES DE SURFACE SUR LE TERRITOIRE DE LHABITAT NÉOLITHIQUE DE CHITID (LE DÉPARTEMENT HUNEDOARA)

R é s u m é

Les auteurs présentent quelques conclusions de datation et de thypologie de l'habitat et du matériel archeologique qui a résulté par la suite de la recherche de surface de Chitid. Il est un habitat néolithique en quel paraissent des objets qui appartiennent au néolithique moyen et final de sud-ouest de la Transylvanie, à l'interférence des cultures qui sont développés dans cette période.

⁹ Fl. Drașovean—T. Mariș, *Noi descoperiri arheologice în jud. Hunedoara*, comunicare la Colocviul X al Institutului de arheologie București, 1981.

¹⁰ Săpături T. Mariș, Fl. Drașovean în 1982—1983. Materiale inedite în muzeul Castelul Corvineștilor din Hunedoara.

¹¹ Fl. Drașovean, M. Rotea, *Așezarea neolitică de la Șoimuș. Contribuții la problemele neoliticului final din sud-vestul Transilvaniei*, în „Apulum“, XXII, 1986, pl. II/3—6, 12; III/16; IV/15, 17; VIII/1, 4, 27.

¹² M. Roska, în *Publicațiile Muzeului județului Hunedoara*, III (XXV), 1927, fig. 2/7; 29/1; idem, *Die Sammlung...*, pl. LXXX/2, 4, 5, 13; LXXXIII/1; idem, *ErdRep.*, p. 288, fig. 346/1; Fl. Drașovean—T. Mariș, *op. cit.*, pl. I/18—20.

¹³ M. Roska, *op. cit.*, p. 202, fig. 243/2.

¹⁴ Fl. Drașovean, M. Rotea, *op. cit.*, p. VI/13.

¹⁵ *Vezi supra*, nota 9.

¹⁶ M. Roska, *Az ősrégészeti kézikönyve*, II, Cluj, 1927, p. 143, fig. 75/5; idem, în *Publicațiile Muzeului județului Hunedoara*, III (XXV), 1927, fig. L/5.

¹⁷ Fl. Drașovean, M. Rotea, *op. cit.*

¹⁸ Gh. Lazarovici, *op. cit.*, pl. XIX A/44, 45; 51—55.

¹⁹ *Ibidem*, p. 122 și pl. XVII C/26.

²⁰ Prin grup Turdaș înțelegem fenomenele de tradiție vinčiană din Transilvania centrală și sud-vestică, la orizont Vinča B și ulterioare.

²¹ Fl. Drașovean—M. Rotea, *op. cit.*

